

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשב"ק פרשת אמור תשפ"ג לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף שס"א

דרשת פרקי אבות

חזרו למערכתכם. הדור אזול, איתבו תריסר ירחי שתא, אמרי משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חודש. יצתה בת קול ואמרה צאו ממערכתכם. נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר, הוה מסי רבי שמעון. אמר לו, בני, די לעולם [בעוסקי תורה] אני ואתה. בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא [חבילות של הדס להריח בשבת] ורהיט בין השמשות, אמרו ליה הני למה לך, אמר להו לכבוד שבת. ותיסיג לך בחד, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור. אמר ליה לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל, יתיב דעתייהו ע"כ. הרי כי רבי שמעון המליץ על ישראל, כי די לעולם בעוסקי תורה הוא ובנו, וכל העולם כולו יכולים לעסוק להלאה בעיני עולם.

אמנם הא גופא קשיא, מהו הביאור בזה דדי לעולם אני ואתה. וגם להבין מה דיתיב דעתייהו במה שראה ההוא סבא בתרי מדאני אסא, וכי לא מצא רבי שמעון בישראל שאר מצות שעולה בטירחא ויגיעה, וישראל מקיימים אותן במסירת נפש, ולא נתישב דעתייהו רק במה דנקטו תרי מדאני אסא.

*

ונראה לשלב הדברים לפרשתנו, דהנה בפרשה זו פירט התורה כל מועדי קודש של בני ישראל, וחכמינו ז"ל הוסיפו עוד שני חגים, ימי חנוכה ופורים, וליכא מידי דלא רמיזי באורייתא. וכתוב בספר הרוקח (ה' פורים סימן רמ) דגם זה נרמז בפרשתנו, אשר אחר המועדים נכתב פרשת

במשנה (אבות ד-ג) הוא היה אומר אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום ע"כ.

הנה בשבוע זו הבעל"ט חל ל"ג בעומר, יומא דהלולא של התנא האלקי רבי שמעון בן יוחאי, אשר כל בית ישראל נוהים אחריו, מגדול ועד קטן, הן המקובלים העוסקים בסודות התורה, והן הפחותי עם, מרגישים קשר עם רבי שמעון, ורבבות ישראל עולים להתפלל על ציונו הקדוש, וכמאמר הצדיקים כי רבי שמעון הוא לכל ונתקיים בו מאמר המשנה (שם ד-ה) רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה, גופו מכובד על הבריות. אשר מי לנו גדול ממנו שכיבד את התורה, לישב במערה י"ג שנים, ועוסק בתורה בישיבה בחול, באכילת חרובים כל הימים. ועל כן זכה רבי שמעון להיות מכובד בעיני כל, לא רק בחייו אשר נשמתו בו, אלא גם אחר הסתלקותו, שנפרד ממנו נשמתו, ונשאר רק גופו קבור בקברו, 'גופו' מכובד על הבריות. – ויש ליתן טעם להדביקות ברבי שמעון, כי המליץ טוב על ישראל, גם על אלו שאינם עוסקים בתורה, וכמו שיבואר להלן.

ונראה כי בגמרא (שבת לא:) סיפרו חז"ל על רבי שמעון בן יוחאי ובנו רבי אלעזר, כשיצאו מהמערה חזו אינשי דקא כרבי [חורשים] וזרעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה [דאפשר על ידי נכרים, והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונן], כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם, להחריב עולמי יצאתם,

הדלקת נר מנורה (כד-ב), רמז בזה לחנוכה שמדליקין נרות המנורה. ואחר כך כתוב ולקחת סולת ואפית (כד-ה), רמז לסעודת פורים ימי משתה ושמחה ע"כ. ואכתי צריך ביאור ענין אפיית לחם הפנים לרמז על סעודת פורים.

והנה יש לנו עוד יומא טבא, והוא ל"ג בעומר, וראיתי לרמז גם זה כאן, דאיתא בשלחן ערוך (ארי"ח סימן תכח-א) לעולם ביום שיהיה פורים יהיה ל"ג לעומר, וסימנך פל"ג, נוטריקון פ'ורים ל"ג לעומר. וכיון שנרמז כאן פורים, יש בזה רמז גם לל"ג בעומר שחל תמיד ביום הפורים. אך גם זה צריך ביאור להבין הקשר שיש בין פורים לל"ג בעומר.

ונראה דהנה בתורת משה בפרשתנו כתב לפרש כוונת הרוקח דבפרשת לחם הפנים נרמז פורים, דאיתא בגמרא (מגילה יב.) על מה שנאמר (אסתר א-יד) והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש וגו', אמר רבי לוי כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר [והקרוב אליו, לשון הקרבת קרבן, מלאכי השרת הזכירו לפני הקב"ה את הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו, לעשות להם נקמה בושתי ותבא אסתר ותמלוך תחתיה]. כרשנא [כרים בני שנה], אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך. שתר [שתי תורים], כלום הקריבו לפניך שתי תורין. אדמתא, כלום בנו לפניך מזבח אדמה. תרשיש, כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה. מרס, כלום מירסו בדם לפניך [שמירסו את הדם, שלא יקרש ושוב לא יהא ראוי לזריקה]. מרסנא, כלום מירסו במנחות לפניך [לבלולן, ממרס לשון מגיס]. ממוכן, כלום הכינו שלחן לפניך, מיד ויאמר ממוכן ע"כ. ואם כן עמד להם אז הזכות של לחם הפנים, ולכן נרמז כאן פורים על ידי שלחן הטהור. ולאחר שניצולו תיקנו אנשי כנסת הגדולה לערוך שלחן של מצוה במאכל ובמשתה ע"כ.

וביאורו, כי בשעה שישבו השרים של מטה לעיין בדינה של ושתי, כך ישבו אז כסאות למשפט למעלה, והיה שמות השרים העליונים כאלו, להזכיר זכויותיהם של קרבנות. וממוכן הזכיר זכות של לחם הפנים, וכיון דאחר כך נאמר ויאמר ממוכן, הרי כי זכות לחם הפנים עמדה להם, ושפיר נרמז ימי הפורים במצות לחם הפנים. אך הא גופא קשיא, כיון דזכות הקרבנות לא היו כדאי להגן עליהם,

במה עלתה יותר זכות לחם הפנים להחיש ישועתם. וגם להבין למה נרמז מליצה זו על 'הכנת' השלחן, כלום הכינו שלחן לפניך, ושמז גם כן ממוכן לשון הכנה, ולא על השלחן עם הלחם שעליו.

*

ונראה בהקדם לבאר סדר מצות לחם הפנים, שהיו י"ב חלות, ושמת אותם שתיים מערכות, שש המערכת (כד-ו). ויש להבין למה חלקה לשתי מערכות, שיהיה חציו על המערכת האחת, וחציו השנית על המערכת השנית. וידוע כי יש ענין לערוך השלחן של שבת בי"ב חלות, כמו השלחן במקדש אשר ביום השבת יערכנו, וגם המון עם שאין להם עסק בנסתרות, עושין החלות ארוכות בדמות וי"ו, שהלחם משנה יהא שני ווי"ן, שעולה מספר י"ב, ובווין תתקטר. – והנה הלחם שעל השלחן קראו הכתוב בשם לחם פנים, כדכתיב (שמות כה-ל) ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד. וברש"י שם, שהלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה ע"כ. והא גופיה יש להבין מהו הרמז בהלחם שהיה לו פנים.

ומצינו עוד בגמרא (חגיגה כו:) שבימים טובים היו מגביהין השלחן, ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם, ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו [שסילוקו לשבת הבאה חם כיום סידורו], דאמר רבי יהושע בן לוי נס גדול נעשה בלחם הפנים, כסידורו כך סילוקו, שנאמר (שמואל א כא-ז) לשום לחם חם ביום הלקחו [שהיה חם ביום הלקחו מעל השלחן] ע"כ. ויש להבין מהו החיבה היתירה בזה. ואם הכוונה שראו נס נפלא בעיניהם, אשר זה מורה שהשכינה שורה בבית, שזה מראה באצבע על חיבת ישראל לאביהם שבשמים, הלא הרבה נסים היו שם, והיו עומדים צפופים ומשתחווים רווחים (אבות ה-ה), אשר כל אחד מישראל היה רואה נס זה במועדי ה' שנקבצו לעזרה רבבות ישראל.

*

ונראה דהנה בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (א-א), בזכות התורה שנקראת ראשית (ב"ר

והנה הנותן מתנה בעין יפה נותן (בבא בתרא ע"א), והשפע העליונה היא, שתהא לישראל פרנסה קלה ונעימה וטעים, על כן נעשה נס בהלחם, שנשאר חם ביום הלקחו שאז הלחם טעים ביותר, וכמו שמצינו בפרשתנו בהמגדף שאמר, דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה (רש"י כ"ד). וגם בלחמה של תורה צריכין ברכה זו, וכמו שנאמר (שמות י"ט-א) ביום הזה באו מדבר סיני, וברש"י לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו ע"כ. – ועל כן כאשר נתקבצו כל ישראל במועדי ה', היו מגביהין השלחן ומראין להם, ראו חיבתכם לפני המקום, שמשפיע לכם פרנסה קלה וטעימה, לחם חם. ולעוסקי תורה משפיע חשקות התורה, שיהא אצלם התחדשות בתורה כאילו היום ניתנו, לחמה של תורה שנאפת היום.

ובהיות כי חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח-א), ובמדרש רבה (שם) עכו"ם אחד ראה את רבי יהודה בר אילעאי, חמתיה אפוי נהרין. אמר הדין גברא חדא מן תלת מילין אית ביה, או שתוי חמר, או מוזיף ברביתא, או מרבי חזירי, שמע רבי יהודה בר אלעאי, אמר ליה תיפח רוחיה דההוא גברא, דחדא מן תלתיהון לית בי, לא מוזיף ברביתא אנא דכתיב (דברים כ"ג) לא תשיך לאחריך, ולא מרבי חזירי אנא, דאסור ליה לבר ישראל למרבי חזירי, דתנינן תמן לא יגדל אדם חזירים בכל מקום, ולא שתוי חמר אנא, דאפילו ארבע כסיה דאנא שתי בלילא פסחא אזיק לרישי מן פסחא לעצרתא. אמר ליה ועל מה אפך נהירין. אמר ליה אורייתי היא דמנהרא אפוי, דכתיב חכמת אדם וגו' ע"כ. וכיון שהשלחן השפיע לחמה של תורה שיהא כחדשים, על כן נקרא בשם 'לחם הפנים', שזה ניכר אחר כך על הפנים צהובות של העוסק בתורה. וכמו שפירשו ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (שמות כ"א-א), שיהא ניכר משפטי התורה על פניהם, ויש ללמוד באופן כזה אשר ישים המשפטים על פניהם.

ולכן היה על כל מערכת שש חלות, כמספר ו', כי האות ו' במילוי נכתב ו"ו, שעולה י"ב כנגד הכלל ישראל י"ב שבטי י-ה. ונכתב גם במילוי ו"ו שעולה כ"ב כנגד התורה שנארגת מכ"ב אותיות התורה, ולכן שתי המערכות שהשפיעו הן לעוסקי תורה והן להמון בית ה', היה כל

ובזכות ישראל שנקראו ראשית (ויק"ר לו-ד). והיינו שעצם הבריאה והשפע העליונה היורדת למטה לעולם, היא בשביל ישראל שעוסקין בתורה. וכמו שאמרו (יבמות סג.) אפילו ספינות הבאות מגליא לאספמיא אינן מתברכות אלא בשביל ישראל ע"כ. אמנם לאו כל אחד זוכה לישוב באהלה של תורה, להיות לו שתי שלחנות, על כן גבולות חלק ה' בעולמו, ולדוגמא שבט יששכר ושבט זבולון, שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך (דברים לג-ח), וברש"י זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה. שמח זבולון בצאתך, הצלח בצאתך לסחורה, ויששכר הצלח בישיבת אהליך לתורה, לישוב ולעבר שנים ולקבוע חדשים ע"כ. והתלמידי חכמים שעוסקים בתורה הם ממשיכים השפע למטה בתורתם, והמחזיקי תורה שמסייעים להם לישוב באהלה של תורה, זוכין בזה לקבל מהשפע שירדה על ידי עוסקי התורה.

ולכן לחם יש לו שני פירושים, חדא כמשמעו, לחם לאכול ובגד ללבוש. שנית, גם התורה נקראת לחם, לכו לחמו בלחמי (משלי ט-ה), כי על ידי התורה יורדת שפע של פרנסה לעולם, שהתלמידי חכמים עוסקים בלחמה של תורה, והמון עם עוסקים בלחמה של פרנסה, והתלמידי חכמים משפיעים מלחמם לבני עולם, והם מחזיקים מלחמם להתלמידי חכמים.

והנה כל ההשפעות מלמעלה ירדו למטה במשכן ה', ומשם מתפשטת לכל העולם. ועל ידי השלחן ירדה השפעת לחם להכלל ישראל, וכמבואר ברש"י, ועשית זר זהב למסגרתו סביב (שמות כה-כה), סימן לכתר מלכות, שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים ע"כ. ולכן היה עליה י"ב חלות לחם, נגד הי"ב שבטי י-ה שהם שורש כלל ישראל. ובהיות שהכלל ישראל נחלקת ליששכר וזבולון, שיששכר צריך ברכה בלחמה של תורה, וזבולון בלחם הגשמי, על כן היה הלחם שעל השלחן נחלקת לשתיים, מערכה אחת ללומדי תורה להתברך בלחמה של תורה, ומערכה שניה להמון עם העוסקים על המחיה ועל הכלכלה. ולכן ביום השבת יערכנו לפני ה', כי כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, ומיניה מתברכאן כל שתא יומי דשבתא (זוה"ק ח"ב פח.).

מערכה ו' חלות, חדא השפעה לעוסקי התורה, וחדא השפעה להכלל ישראל.

*

והנה תכלית כל הבריאה שברא ה' עולמו, הוא בשביל הצדיקים שהם עובדים את ה', ועוסקים בתורה כל ימי חייהם. וכמו שאמרו (וימא לח): אמר רבי אלעזר אפילו בשביל צדיק אחד עולם נברא, שנאמר (בראשית א-ד) וירא אלקים את האור כי טוב [ראה בדעתו להתקיים האור של עולם בשביל הצדיק שהוא טוב], ואין טוב אלא צדיק, שנאמר (ישעיה ג-ז) אמרו צדיק כי טוב. וכן אמרו (ברכות ו) סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם (קהלת יב-ג). אמר רבי אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה ע"כ. ואם כן תקשה לאיזה תכלית נבראו המון בריות לאין תכלית, על זה הוסיפו (שם) רבי שמעון בן עזאי אומר וכו', כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה (להיות לו לחברה) ע"כ.

וביאר הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשנה) כי אם אנשי חכמה יצטרכו לחרוש ולזרוע ולבנות וכו', הרי כל שנות משותלח לא יספיקו להם ללמוד כל המלאכות, וגם לא ישאר להם זמן לעסוק בתורה, ועל כן העולם כולו מכינים לתלמידי חכמים כל צורכיהם, ובסופו של דבר משמש בכך את החכם. וכתב לדוגמא, עשיר בונה ארמון מפואר, והוא מזומן לאיש חסיד אשר יבוא במשך הזמן, לחסות בצל אחד מקירותיו, ויהיה בכך הצלת אותו חכם, וכל עושרו בא לו כדי לשמש ברבות הימים, את האיש החכם שהוא תכלית הבריאה. וסיים שם, שזהו שאמרו (ברכות נח) בן זומא ראה אוכלוסי [חיל גדול של ששים רבוא] על גב מעלה בהר הבית, אמר ברוך חכם הרזים, וברוך שברא כל אלו לשמשני [שהם חורשים וזורעים ואני מוצא מוכן], והיינו שבזה משלימים תכלית בריאתם לשמש את החכם, עיין שם בארוכה.

והנה בגמרא (מגילה יג) איתא, ויאמר המן למלך אחשורוש ישנו עם אחד (אסתר ג-ח), אמר רבא ליכא דידע לישנא בישא כהמן, אמר ליה תא ניכלינהו, אמר ליה מסתפינא מאלקיו דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי, אמר ליה ישנו מן המצות, אמר ליה אית בהו רבנן [מתשובתו של המן] ויאמר המן ליה אחשורוש משיבון, אמר ליה עם

אחד הן. הרי כי אחשורוש הכיר האמת, שאם אין ישראל ישנים מן המצות אין ליגע בהם. וגם אם הם ישנים, אך יש בהם רבנן חכמי ישראל, לא יעלה זאת בידם, אלא המן פיתה את אחשורוש שהם ישנים מן המצות, ורבנן עם אחד עמהם. אשר באמת לא כן היה, כי גם אי היו ישנים מן המצות, הרי מרדכי הצדיק ואנשי כנסת הגדולה עמהם, שזכותם יגינו על ישראל, וכאשר היה אחר כך באמת.

ודבר זה אנו למדים מהלחם הפנים, שהכינו על השלחן שתי מערכות, שש חלות על המערכת, להורות כי בזכותן של חכמי ישראל העוסקים בלחמה של תורה, הם משפיעים על המערכת השניה שלא יחסר להם השפעת עליון, ולא עוד, אלא שהלחם חם ביום הלחם, שאין הם ישנים מן המצות. על כן המליצו על ישראל, כלום הכינו לפניך שלחן של לחם הפנים, אשר זאת עמדה להם לזכות, כי משם באה ההשפעה שאין הם ישנים מן המצות. ולא עוד, אלא שמערכת האחד של עוסקי תורה מגינה על המערכת השניה של כלל ישראל. ואופן הכנת הלחם בשלחן עמדה להם לזכות כנגד טענתו של המן, ולכן ויאמר ממוכן דייקא, לא על המלך לבדו וכו', אשר לא תבוא ושתי עוד אל המלך. – ועל כן נרמז מצות פורים בפרשת לחם הפנים, כי המליצה היוצאת מהשלחן, הגינה עליהם אז שיתעורר נס של פורים.

*

ומדה זו שעל ידי שמתקינים ומכינים לעוסקי התורה צורכם, מתעלה כל אחד המסייע להם, ומשלים בזה תכלית בריאתו, ועבור זה מתברך במעשי ידיו, אנו רואים כזאת במצות שבת, אשר יש ששת ימי בראשית של חול, ויום השביעי קודש לה', וחוף ממצות שמור את יום השבת לקדשו, יש מצוה זכור את יום השבת לקדשו, ומצוה זו פירש רש"י (שמות כ-ח) שקאי על ימי החול, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת ע"כ. ובגמרא (ביצה טז) בית שמאי אומרים מחד שביך לשבתך [מאחד בשבת שלך תן לבך לשבת הבאה], ואמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לשבת וכו' ע"ש. הרי לנו כי ששת ימי בראשית הם חול, והשבת היא קודש, וימי החולין מכינים ליום השבת, ומיניה מתברכאן כל שתא יומי דשבתא, ומתעלים ימי החול בקדושת השבת, כי רק מי שטרח בערב

ואתה, וברוך שברא אלו לשרתנו, על כן ביומי דפורים חל גם יום ל"ג בעומר, אשר שניהם עולים בקנה אחד, ויש רמז בפרשת המועדים, הן לפורים והן לל"ג בעומר, בפרשת לחם הפנים.

*

וזהו הכוונה גם במאמרו של בן עזאי, שהיה אומר 'אל תהי בו לכל אדם', היינו שלא יחשיב רק להעוסקים בתורה שעוסקים בחיי עולם, ולבזות בעיניהם המון עם בית ישראל שעוסקים בחיי שעה, כי 'אין לך אדם שאין לו שעה', ויש שעה בחייו שיהיה ממעשיו תועלת גם לעוסקי תורה. ובן עזאי לשיטתו, שכל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה, שיהיו סיוע לעוסקי תורה. ועל זה אמרו (אבות ו-א) שהלומד תורה לשמה 'כל העולם כולו כדאי הוא לו', שכדאי להם שנבראו עבור שיסייעו להלומד תורה לשמה. ואמר שוב 'ואל תהי מפליג לכל דבר', לומר שרחוק מאד שאנשים בין אספמיא לגליא יביאו תועלת ללומדי תורה, שהם רחוקים מישוב בני תורה, כי 'אין לך דבר שאין לו מקום', והדברים שהם ממציאין שם, ובוהה הם עוסקים, הם יכולים להגיע לכל מקום שבעולם, אשר נהנים מהם עוסקי תורה.

ונרמז גם, כי כל דבר שבעולם אין לו קיום אלא מניצוצי קדושה שיש בהם, כי עצם הבריאה היא יש מאין, ורק מאמר אלקי מקיים אותה. ואם לא היה בהם תועלת לכבוד שמים לא היה ה' שורה רוחו עליהם למגנא, כי כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו (שם ו-א). והנה הקב"ה מתואר בשם 'מקום' (ב"ר סח-ט), וכיון שאין לך דבר שאין לו מקום, שלא יהא ניצוץ של הקב"ה שורה בה, על כן אל תפליג הדבר, ובודאי סופו יתהווה ממנו כבוד שמים.

שבת יאכל בשבת (עבודה זרה ג.). ועל כן זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו (שבועות כ:), כי המכנינים מימי החול לשבת הם במדריגה אחת עם שמירת השבת. וכמו כן תלמידי חכמים הם בבחינת שבת (זוה"ק ח"ג כט.), והם שבט יששכר בחינת שמור, ושבט זבולון המכנינים לתלמידי חכמים צרכיהם הם בחינת זכור, תנו לב לזכור צורכי החכם, ובדיבור אחד נאמרו, כי יששכר וזבולון חלק כחלק יאכלו, ובצל החכמה בצל הכסף.

*

ובזה נבוא אל המכוון, שאמר רבי שמעון, בני, די לעולם אני ואתה, שאפילו בשביל צדיק אחד נברא העולם, וברוך שברא כל אלו לשמשני, התכלית של שאר הברואים לעסוק בישובו של עולם, כדי שבסופו של דבר יתהווה מזה תועלת לשמש את העוסקים בתורה, אשר בשבילם נברא העולם. אמנם אכתי לא יתיב דעתיה של רבי אלעזר, היכן אנו רואים דבר כזה, שבשביל שמכנינים לחכמי ישראל צורכיהם, גם בהם יש תועלת, שמתעלים על ידי זאת. אך כאשר ראו ההוא סבא דהוה נקט תרי מדאני אסא, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור, שיש עילוי בימי החול במה שהם מכנינים להשבת, שנותנין לב לזכור בהכנת השבת, וזכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, יתיב דעתייהו, כי כן גם באנשי חול שמכנינים לחכמי ישראל שהם בחינת שבת, יוצא ממעשיהם כבוד שמים, ודי לעולם אני ואתה.

ודבר זה אשר גבולות חלק ה' בעולמו, עוסקי תורה עם מחזיקי תורה, ושניהם חשובים לפני המקום, הרי אנו למדים מלחם הפנים, ומכח זה נתהווה הנס של פורים, וכמו שנתבאר. וכמו כן היה ענין זה ברבי שמעון, שמתחלה יצאו להחריב עולמי, עד שבאו להכרה כי די לעולם אני

סעודה שלישית

לטמא. ושוב אמר בדיני כהן גדול שהוא מוזהר יותר, ועל כל נפשות מת לא יבא, לאביו ולאמו לא יטמא (כא-יא). ויש להבין למה בכהן הדיוט הקדים הכתוב אמו קודם לאביו, ובכהן גדול הקדים אב לאם. ובדעת זקנים ובחזקוני פירשו,

אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם, לנפש לא יטמא בעמיו, כי אם לשארו הקרוב אליו, לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו וגו' (כא-א). והיינו שהגם שאסור לכהנים לטמא למת, מכל מקום לקרובים הללו מצוה

יתחייב שיהיה טבעו נקשר בטבע האם יותר מטבע האב, ומעשיו דומין למעשי האם יותר ממה שדומין למעשי האב ע"ש.

זמנתה כיון שסיבת היתר טומאה לקרובים, כדי שיוכלו לשפוך רוחם ולהשביע את נפשם בבכי על המת, על כן הקדים תחלה אמו, אשר שם צערו יותר גדול, ושוב הוסיף שגם לאביו ושאר קרובים התירה תורה. ולעומת זה בכהן גדול שאסרה תורה להטמאות, על כן הקדים אביו תחלה, שצערו קטן יותר, ושוב הוסיף שגם לאמו, שקשור יותר באהבתה, גם כן לא יטמא.

*

אך יש לומר עוד, דהנה בספר תפארת יהונתן בפרשתנו כתב בטעם היתר טומאת כהנים לקרובים, כי אלו הקרובים יש לנשמה עמם דביקות גדול, ולכך במותם גם לו יקרה שבירה ומיתה במקצת, ולכך הותר לו לטמא להם, כי הוא עצם אחד, כי יש לו עמם דביקות ע"כ. ונראה לבאר הדברים, דאיתא בגמרא (נדה לא.) שלשה שותפין יש באדם, הקב"ה ואביו ואמו. אביו מזריע הלובן, שממנו עצמות וגידיים וצרפנים ומוח שבראשו ולובן שבעין. אמו מזרעת אודם, שממנו עור ובשר ושערות ושחור שבעין. והקב"ה נותן בו רוח ונשמה וקלסתר פנים וראיית העין ושמיעת האוזן ודבור פה והלוחך רגלים ובינה והשכל. וכיון שהגיע זמנו להפטר מן העולם, הקב"ה נוטל חלקו, וחלק אביו ואמו מניח לפנייהם ע"כ. ואם כן כל בן הוי נתח מאבותיו, שחלק האב יש בלובן וחלק האם בהאודם, והם בשורשם אחד אלא שמחולקים לשני גופים. וכאשר מת האב מתפרד החבילה, ומת שורש חלק הלובן שבבן. וכמו כן כאשר מת הבן, מת חלק מהלובן של האב. וכן הוא באמו באחיו ואחותו, בכלם יש חלק של אחד בהשני, ובמות אחד מאלו, מת נתח מכל הקרובים הללו.

והנה בגמרא (נדה ע:) איתא, ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנניא, מתים לעתיד לבוא (שיקומו תחיית המתים) צריכין הזאה שלישי ושביעי, או אין צריכין. אמר להן לכשיחיו נחכם להם [נתיישב בדבר]. איכא דאמרי לכשיבוא משה רבינו עמהם ע"כ. וביארו המפרשים שהספק הוא, כי שמא בשעת תחייתם יש להחשיבם כמי שבא במגע עם גופם המת ונטמאו ע"ש. ומבואר בשו"ת חתם סופר (יו"ד

דגבי כהן הדיוט שמטמא לקרובים, אמר לא מיבעיא לאמו שהיא ודאי, אלא אפילו לאביו שאינו ודאי יטמא. וגבי כהן גדול שאינו מטמא, לא מיבעיא לאביו שאינו ודאי, אלא אפילו לאמו שהיא ודאי, לא יטמא ע"כ.

גם יש להבין מה שהקדים כי אם 'לשאר הקרוב אליו', ודי באמרו כי אם לאמו ולאביו וגו'. ובגמרא (יבמות כב:) אמרו, אין שארו אלא אשתו ע"כ. ושמעתי מדודי הגה"צ בעל בית הלחמי זצ"ל דלכן אשתו נקרא שארו, משום דתכלית פריה ורביה להשאיר אחריו דורות, כי שנות חיי האדם קצרים, ומוטל עליו להעמיד דורות להמשיך מעשיו. ועל ידי אשתו נשאר שארית מן האדם ע"כ. ואכתי צריך ביאור, למה לא כתבה התורה בפירוש אשתו, תחת לרמזה בשאר הקרוב אליו.

*

ונראה דהנה בספר החינוך (מצוה רסג) כתב בטעם שהתירה תורה לטמא לקרובים, כי אחיהם בשרם הוא, וכל דרכי התורה נועם ונתיבותיה שלום, ולא רצתה לצערם כל כך, כי יחס לבבם על הקרוב המת שלא יוכלו להתקרב תוך האהל אשר הוא בתוכו, ולשפוך את רוחם ולהשביע נפשם בבכי עליו ע"כ. ושוב כתב (במצוה רע) שעם כל זה, לכהן גדול לא הותר לטמאות לקרוביו, כי הכהן גדול הנבדל להיות קודש קדשים, עם היותו בעל גוף, נפשו תשכון תמיד בתוך המשרתים העליונים, ומרוב דבקות נפשו למעלה יתפשט לגמרי מטבע בני איש, וישכיח מלבו כל עסק העולם הזה הנפסד, ועל חברת הקרוב לא תבכה נפשו, כי כבר הוא נפרד ממנו בעודנו בחיים ע"כ.

והנה בגמרא (קידושין ל:) אמרו, רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שכן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו [מפתה אותו] בדברים, לפיכך הקדים הקב"ה כיבוד אב לכיבוד אם. וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתיירא מאביו יותר מאמו, מפני שמלמדו תורה, לפיכך הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב ע"כ. ומבואר מזה, דטבע הבן לאהוב אמו ולכבדה יותר מהאב, שדעתו קרובה אליה יותר מפני שמשדלתו בדברים. [ומבואר ברבינו בחיי בפרשתנו (כד-יא) דכיון שהעובר נוצר מדם הוסת, ומתגדל בבטן אמו זמן קצוב, גם אחרי הולדו וצאתו לאויר העולם יונק שדי אמו, ולכך

פללוני (סוטה ב.), ובתוספות שם (ד"ה קודם) דהיינו קודם יצירת הזכר ע"ש.

והוא מה שאמרו (וזה"ק ח"ג ז): כי האדם הוא רק פלג גופא, ויחד עם זיווגו נשלם גופו, כי האדם עם זוגתו שורשם אחד. ולכן אמר הכתוב (בראשית ב-כד) על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד. ובגמרא (קידושין ב:) דרכו של איש לחזור על אשה, משל לאדם שאבדה לו אבידה, מי חוזר על מי, בעל אבידה מחזר על אבידתו [אחת מצלעותיו] ע"כ. וזה נאמר על כל זיווג שבעולם, לא רק על אדם הראשון. [ובמקנה (שם) כותב, שרק לגבי בעל הראשון של האשה היא נחשבת כאבידתו, אבל אם בעלה גירשה והיא נישאת לאדם אחר, אין היא אבידתו של בעלה השני ע"ש]. הרי לנו כי בכל זיווג, האשה היא צלע מהבעל, וחוזר על אבידתו.

ואם כן האשה בעצמותה היא חלק שארית של הבעל, שבשורשם הם בשר אחד ממש. ועל כן כאשר היא מתה, פורש עצמו הבעל החי מחלק שלו שמת, כיון שהם בשר אחד, ועל כן רשאי לטמא גם לה, הגם שאין לה בגשמיות נתח יחד עם בעלה. וזהו שאמרו, שארו זו אשתו, כי באמת היא חלק שארית מהבעל. ולכן לא אמר הכתוב 'לאשתו', כי יוקשה כיון שהיתר הטומאה לכהן היא, משום שהוא נתח אחד עם קרוביו, למה הותר לו לטמא גם לאשתו שהיא נכריה. ועל זה קרא לה הכתוב בתואר 'שאריו', כי גם איש ואשה בשורשם הם בשר אחד, ובעל האבידה מוציא את שאריתו, הצלע שנשאר ממנו, ולכן גם לה שרי לטמא עצמו.

*

ומענין לענין יש לומר, כי משה רבינו בחייו היה כמלאך אלקים במדה יותר גדולה ממה שנאמר בהכהן גדול, עד שנתבטל ממנו כל קירבה של גופניות עם משפחתו, וכמו שתיאר אותו הכתוב, איש האלקים (דברים לג-א). וכן נאמר (במדבר כ-טז) וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים, וברש"י מלאך זה משה. ומצינו במשה שעלה לשמים, ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי (דברים ט-ט). ואמרו חז"ל (ב"ר מה-יד) וכי אפשר להתקיים ארבעים יום וארבעים לילה בלא אכילה ושתייה, אלא עלית לקרוא הלך בנימוסיא ע"כ. והיא תמוה דאיך

סימן שלו) שאם החיות בא למת בבת אחת צריך הזאה, כיון שבשעה שנכנסה בו החיות הוא נוגע בעצמו, והוא עדיין מת ע"ש.

וכמו כן זה דוגמא לענינינו, כיון שיש חיבור בשורשם בין האבות להבנים, שכולם נתח אחד, וכאשר מת אחד מהם, נבדל כעת החי מן המת, ויש בדקות טומאה השוררת על כולם, אף שאינו נוגע בפועל, מכל מקום בשורשם יש נגיעה בין חי למת, ועל כן התירה התורה לטמא עצמו להשבעה קרובים. וכיון שהבן ואמו מקושרים יותר, כי עובר ירך אמו הוא, על כן חל הטומאה יותר עליהם בעת הפרדם, ולכן הקדים תחלה אמו לטמא לה, ושוב הוסיף שגם לאביו יטמא, כי יש נגיעה טומאה ביניהם גם לגבי האב.

אמנם הכהן גדול אשר נתעלה בחייו להיות דומה כמלאך אלקים, וכמו שאמרו במדרש (ויק"ר כא-יב) וכל אדם לא יהיה באהל מועד (טז-יז), וכי כהן גדול לא אדם היה, אלא בשעה שהיה רוח הקודש שרוי עליו היו פניו בוהרות כלפידים, הדא הוא דכתיב (מלאכי ב-ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו', כי מלאך ה' צבאות הוא ע"ש. והיינו כי מרוב דבקותו בעליונים נפשו תשכון שם, והוא נפרד ממנו כבר בחייו. ולכן כאשר מתו אבותיו, לא חל מטומאתו עליו, כי מעין מלאך ה' הוא, ומלאכי אש אין מקבלין טומאה. ולא מיבעיא שלאביו אינו מטמא, אלא גם לאמו שהוא נתח שנתלש ממנה בהיותו עובר ירך אמו, גם כן לא יטמא.

אך עדיין צריך ביאור, כי סברא זו שייך רק אצל אבות ובנים ואחים ואחיות, שהם שאר בשר, שבריאתם נמשך מאבותיהם, אבל אשתו שהיא נכריה, לא מנתח אחד, למה הותר לכהן הדיוט לטמא לה, מפני שחל עליו טומאה בדקות, הלא אין להם קשר יחד באודם ובלובן, אלא שזיווגו עצמם זה לזה. אבל באמת אין הדבר כן, אלא גם הם נתח אחת. והיינו דכמו באדם הראשון מצינו, שנברא יחידי, ואמר הכתוב, ויקח אחת מצלעותיו וגו', ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לו לאשה וגו', ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי, לזאת יקרא אשה, כי מאיש לוקחה זאת (בראשית ב-כא), כמו כן הוא בכל זיווג שבעולם, בשורשם למעלה האשה היא עצם מעצמיו, שנאצל חלק מהאדם להיות נברא ממנו זיווגו. ולכן ארבעים יום קודם יצירתו, בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני

לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ. ויש להבין משה איש האלקים, למה שינה דברי ה' שאמר לו ודברתם אל הסלע, ומשה הכה אותה.

ונראה דאיתא בילקוט (שם תשסג) אמר לו ה', כשהנער קטן רבו מכהו ומלמדו, כיון שהגדיל בדיבור מייסרו. כך אמר הקב"ה למשה, כשהיה סלע זה קטן הכית אותו שנאמר (שמות יז-ו) והכית בצור, אבל עכשיו ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע ע"כ. ויש לומר בביאורו, כי הנה העולם נברא בתורה (ב"ר א-א), וכל דבר שיש בעולם שורשו מפרק אחד שבתורה, ובלמוד ענין זה שבה נברא דבר הזה, יכולים לגזור עליו מה שצריכין. וכידוע שבכניסת ארץ ישראל לכובשה, היו לומדים דברי תורה שמכוון נגד מקום זה, ובכח התורה כבשו אותה (אמרי פנחס אות קפב). ועל כן מתחלה קודם מתן תורה, כאשר רצו להוציא מים מן הסלע הוצרכו להכותו, אבל כעת שנעשה גדול, שעברו כבר ארבעים שנה ממתן תורה, שקיבל משה כל מה שתלמיד עתיד לחדש, אמר לו ה', שנה עליו פרק אחד, היינו אותו פרק שממנה נברא סלע זו, והוא מוציא מים מן הסלע.

אמנם הרי זה היה במיתת מרים, שנסתלקה הבאר שהיתה בזכותם, ואבל אסור בתורה, ואיך יוכל ללמוד עליו פרק אחד. אך לפי מה שנתבאר שמשנה נתעלה להיות מלאך, ואינו עוד אחיו של מרים, לא היה מחוייב באבילות, ושפיר אמר לו ה' שנה עליו פרק אחד. ומעתה משה רבינו בגודל ענותנותו, אשר האיש משה עניו מאד מכל האדם (במדבר יב-ג), לא רצה להראות לכל העם גודל מדריגתו שהוא מותר בתורה בהסתלקות אחותו, כי הוא נתעלה כבר להיות מלאך, על כן בחר יותר להכות האבן, ולא לשנות עליו דברי תורה. – אבל בזה עצמו החסיר קידוש שם שמים, שיראו ישראל איך יש להתקדש ולהתעלות, עד כדי להשתנות להיות כמלאך אלקים, שאין לו עוד קירבה לבני ביתו. וזהו שאמר לו ה', יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל.

יתורץ קושייתו, דאף אם ראוי לילך בנימוסי מקום שנכנס בו, מכל מקום הרי מן הנמנע להתקיים בלי אכילה ושתייה. ופירש בעיון יעקב (סוטה יד.) דודאי לא קשה היאך התקיים ארבעים יום ולילה בלא אכילה ושתייה, דשאני משה דמלאך ה' היה וגופו כולו רוחני ואין צריך לאכילה ושתייה, אלא דאם כן קשה למה אכל ושתה בשאר ימים כיון שאין צורך לו, דמדאמר ארבעים יום וגו' מכלל דבשאר הימים אכל ושתה, ועל זה משני שפיר אלא עלית לקרתא הלך בנימוסיא, ולכך אכל ושתה בעת שהיה על פני האדמה עכ"ד (הובא בישמח משה פ' בראשית ד"ה ויצו ה' אלקים).

ובזה נראה מה דאיתא בגמרא (זבחים קא:) מרים מי הסגירה, אם תאמר משה הסגירה, משה זר הוא ואין זר רואה את הנגעים. ואם תאמר אהרן הסגירה, אהרן קרוב הוא, ואין קרוב רואה את הנגעים. אלא כבוד גדול חלק לה הקב"ה למרים אותה שעה, אני כהן ואני מסגירה, אני חולטה ואני פוטרה ע"כ. ובמהרש"א שם הקשה, מדוע הוצרך לומר שמשנה לא הסגירה משום שהוא זר, ולא אמרו שמשום שהיה קרוב לא הסגירה ע"ש. ולפי מה שנתבאר יתכן לומר, שאחר שנתעלה להיות כמלאך, עד שלא הוצרך עוד לאכול ולשתות, היה מופסק כבר מכל משפחתו, עד שלא היה מרים נחשב לו לאחות, ולא היה נחשב עוד קרוב אליה, אלא זר היה, ועל כן לא יכול להסגירה. – ויתכן שמשנה רבינו לא הותר לו לטמא עצמו במיתת אחיו אהרן ואחותו מרים, שכאשר נעשה מלאך נפסק הקירבות, וכקטן שנולד דמי.

*

ובזה היה נראה להמליץ על משה רבינו במה שהכה את הסלע במי מריבה, שאמר ה' ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו (במדבר כ-ח), ומשה הכה את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים. ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' אברהם חיים פישמאן הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בתולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' חיים יהושע נאה הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בתולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' הערשל איצקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' לייבוש דרוממער הי"ו לרגל השמחה השוויה במעונו בהולדת בנו למול טוב
--	---	---	---